

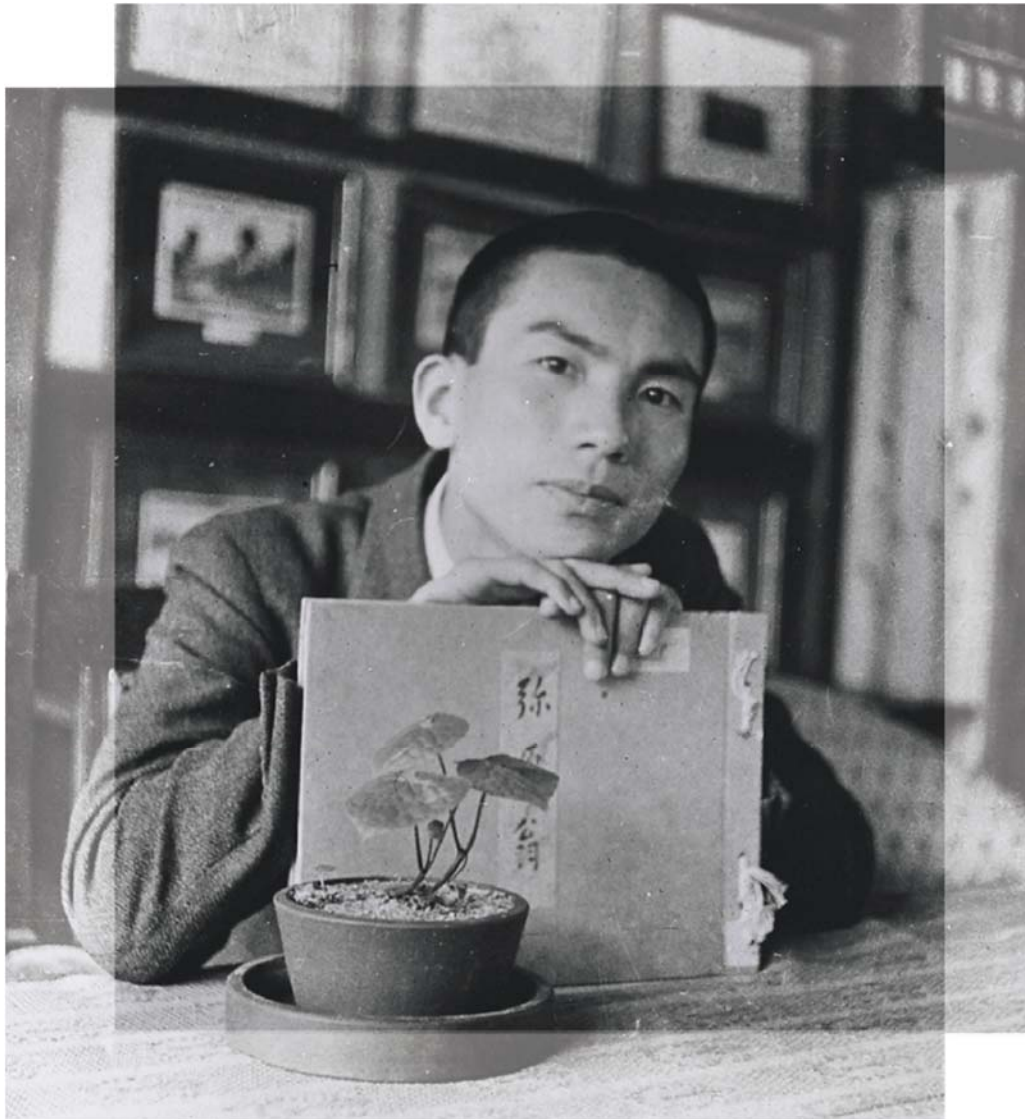
Нанкіті Ніїмі

Равликова бентега

Переклав з японської
Ігор Дубінський

Фуншал — 2023

Нанкіті Хіімі (1903 – 1933)

Від перекладача

1998 року, імператриця Мітіко виступала в Делі на XXVI з'їзді Міжнародної ради з книг для молоді. І пригадала оповідання, що його читала ще до школи й на все життя закарбувала собі: життя нелегке. Геть в усіх. Та побиватися з цього приводу не слід. То була «Равликова бентега» Нанкіті Ніїмі. Він не дожив до тридцяти: помер на сухоти вісімдесят років тому, в березні 1943. Японці читають його й досі і шанують як «японського Андерсена».

Я б не мав нічого проти, щоб у музеї Нанкіті Ніїмі серед численних перекладів з'явився й український. Та навряд. Сподіваюся, що хоча б в електронному вигляді ці казки вас потішать. А може, засмутять.

Щонайменше, дадуть привід замислитися, й спонукають почитати ще якихось японських авторів рідною мовою й познайомити з ними дітей чи онуків. Врешті, якщо в казці, написаній для дітей, дорослі не знаходять нічого для себе, її не варто давати й дітям. Тут, імовірно, щось знайдете.

Ігор Дубінський
14 квітня 2023 р.

Червона свічка

Пішла мавпа з гір у село погуляти й знайшла червону свічку. Червоні свічки трапляються нечасто. Мавпа й подумала, що то феєрверк. І бережно понесла червону свічку назад у гори.

У горах піднявся тарарам. Ще б пак: феєрверків ніколи в житті не бачили ні олень, ані кабан, ні заєць, ані черепаха, ні колонок, ані єнот, ані навіть лисиця. А мавпа його візьми та й принеси!

— Оце дивина!

— Чудасія, та й годі!

І олень, і кабан, і заєць, і черепаха, і колонок, і єнот, і лисиця не відводили очей від червоної свічки.

— Обережно! — раптом вигукнула мавпа. — Обережно! Тримайтеся подалі! Бо як гахне!

Злякалися звірі, відскочили. А мавпа розповіла, як феєрверки бабахкають та як розцвітають у небі пречудовими вогнями. Певна річ, усім закортіло поглянути на таку красу.

— Гарзд. Як буде вечір, зійдемо на сам вершечок гори й запалимо, — погодилася мавпа.

Ой, як усі зраділи! Позабували про все на світі й тільки мріяли про заквітчане вогнями, мов зірками, нічне небо.

Настала ніч. Затамувавши подих, зібралися звірі на вершині гори. Мавпа була вже там, а поки чекала, причепила червону свічку до гілляки.

Час запалити феєрверк. Та от халепа! Легко сказати, та хто ж наважиться запалювати? Помилуватися на феєрверк ладен кожний, а от мати справу з вогнем — охочих нема. А без цього який феєрверк!

Кинули жереб. Випало черепасі. Та зібралася з духом і поповзла.

І що, запалила? Ні-ні! Тільки-но черепаха наблизилася до феєрверка, як мимоволі втягнула голову під панцир. А так не дуже щось підпалиш.

Кинули жереб знову. Цього разу випало колонкові. Колонок — то вам не черепаха. Цебто, голова в нього нікуди не втягається. От тільки колонок страх який короткозорий! Мацав-мацав довкола — так і не знайшов, де запалювати.

Нарешті, жереб випав кабану. Кабану хоробрості не позичати. Пішов і запалив.

Усі попадали в траву й позатуляли вуха. Хто боязкіший — то й вуха, і очі.

Свічка зайнялася без найменшого звуку та й горіла собі тихесенько.

Тягучка

Теплого весняного дня в човен на перевозі всіла мандрівниця з двійком діток. Перевізник уже був рушив, як із дальнього кінця примосту загукали: «Агов, стривай!» Вимахуючи рукою, надбіг самурай і скочив у човен.

Човен поплив. Самурай гепнувся просто посередині. На осонні його швидко розморило, й він закуняв. Чорновусий кремезний самурай так кумедно клював носом, що дітлахи захихотіли.

— Цитьте, — приклала мати пальця до вуст. Авжеж, як самурая розгнівати, не минути біди. Малята припишкли. Та ненадовго.

— Мамо, дай тягучки! — простягнуло руку одне.

— Мамо, і мені! — писнуло друге.

Мати витягла з-за вилоги паперовий клумачок. От тобі й маєш! Там лежала остання тягучка.

— Дай мені!

— Ні, мені! — заканючили діти навперебивки.

Мати розгубилася: адже тягучка одна.

— Будьте чемні! Ось переїдемо, куплю вам іще.

Та де! Малі вже коверзували навмисно:

— Мені тягучку!

— Мені!

Самурай, який нібито дрімав, розплющив очі та спостерігав за пустунами. Мати злякалася. «Ну от, завадили вельможному самураєві відпочивати, тепер точно розгнівається», — подумала вона й гримнула на дітей:

— А ну, тихо тут мені!

Але ті не вгавали.

Самурай скочив на рівні, вихопив меча й підступив до жінки й дітей. Та пополотніла й затулила собою малят. «Збудили на лихо, тепер зарубає!» — тільки й устигла подумати вона, як самурай воркнув:

— Дай сюди тягучку!

Жінка боязко витягла руку. Самурай поклав тягучку на борт і рубонув мечем. Простягнув малятам дві половинки й буркнув:

— Осьо!

А тоді повернувся на місце й невдовзі вже знову клював носом.

Нога

Двоє коней вчинили денні дрімки й похропували під вікном. Повіяв свіжий вітерець. Один кінь форкнув і прокинувся. Та й закульгав, бо задня нога в нього затерпла.

— Що за напасть!

Він напружив був ногу — сили зовсім не було. Розбуркав другого коня:

— Прокидайся, біда! Хтось мені ногу вкрав!

— Ось же вона, де й була!

— Ба ні! То чужа.

— Це ж чому?

— Бо не йде, як я хочу. Ану, брикни, тільки легенько!

Геп! Друзяка-кінь хвицнув його копитом.

— Точно чужа! Ніскілечки не болить! А мусила б, якби була моя. Що ж, ходімо шукати, хто вкрав, — і пошкутильгав уперед.

— Дивись, оно стілець. Чи не він мою ногу вкрав? Брикни його: якщо нога моя, то заболить.

Другий кінь хвицнув копитом ніжку стільця. Стілець не встиг сказати, чи йому боляче, бо розвалився. Бац! — кінь копнув ніжку стола. Бум! — ліжка. Ті теж порозвалювалися, не сказавши, чи їм боляче. Скільки не шукали, а вкрадену ногу не знайшли.

— Чи то, часом не він сам? — подумав перший кінь (а вони вже були біля приятелевого дому), — і, недовго думаючи, хвицнув друзяку в задню ногу.

— Ти що, боляче ж! — підстрибнув той.

— Ось де моя нога! То це ти її вкрав!

— Ти що, здурів! — і друг-кінь віддячив добрячим копняком.

А що затерпла нога вже відійшла, то перший кінь і собі заіржав:

— Ой, боляче! — й теж підстрибнув.

Тут до нього й дійшло, що ніхто ногу не крав, а просто вона затерпла.

Ріжок

Жив у селі старий сам-самісінький. Став він з роками втрачати слух. І пише синові в столицю: «Щось я, синку, глухуватий став. Купи мені якийсь прилад, аби краще чути».

Шукав син, шукав, а ніякого такого приладу не знайшов. Купив він тоді ріжок та й пише: «Приставте, батьку, ріжок тонким кінцем до вуха, має допомогти».

Той так і зробив. І справді, допомогло. Але однаково чув він дедалі гірше, аж зовсім оглух. Пише тоді він знову синові: «Не діє більше ріжок. Пришли щось інше, аби я чув».

Думав син, думав, урешті купив такий самий ріжок. І пише батькові: «Приставте цей ріжок до вуха. Почуєте мій голос».

Приладнав старий до вуха ріжок. І зрадів: «Чую, чую! Це ж мій любий синок говорить!»

Бо й справді почув синів голос — не глухими вухами, а серцем.

Равликова бентега

Був собі равлик. Аж якогось дня похопився:

«Жив я безтурботно й не зважав, що на спині ношу хатку, а це повнить бентегою!»

Що ж із тією бентегою вдіяти? Приповз равлик до друга, теж равлика, та й каже:

— Несила мені більше жити на світі!

— Що трапилося? — питає той.

— Бідний я, нещасний! — відказує перший равлик. — Ношу на спині хатку, але ж це сповнює бентегою.

— Не ти один, — каже другий. — І в мене на спині хатка, і теж повно бентеги.

«Нема ради!» — подумав равлик і поповз до іншого друга.

А той теж каже:

— Не ти один такий. У мене теж на спині хатка, й бентеги в ній не менше.

Так і повзав равлик по друзях. І геть від усіх чув те саме. Аж урешті зрозумів:

«То значить, усім бентежно, не лише мені! Що ж, доведеться якось жити зі своєю бентегою».

І більше не скаржився.

Вогник

Малим я жив у сільці біля підніжжя гір. Моя родина торгувала ліхтарями й свічками.

Якось увечері до нас зайшов по ліхтар і свічку погонич.

— Хлопче, зроби ласку, запали мені свічку, — попрохав він.

А я ніколи навіть сірника сам не запалював. Проте витяг один і незграбно й боязко тернув об коробочку. І на кінчику спалахнув блакитний вогник!

Підніс до свічки — ґнотик зайнявся.

— Еге ж, дякую! — сказав погонич, уставив свічку в ліхтар, причепив збоку на вола й рушив далі.

Я ж замислився:

— Цікаво, чи далеко заїде мій вогник? Погонич живе по той бік. Значить, перевалить через гори. А що, як дорогою йому зустрінеться подорожній з іншого села? І попрохає: «Дай-но вогню, чоловіче добрий!»

Погонич, звісно, запалить йому ліхтаря. Той рушить далі стежкою через гори. І, хтозна, може стріне юрбу з барабанами й гонгами. Йому скажуть: «У селі дитина пропала, либонь, лисиця-чарівниця в ліс звабила. Ось, ходимо, шукаємо. Дай вогнику, зроби ласку!»

Подорожній, звісно, не відмовить. Засяють довгасті ліхтарі, круглі ліхтарі. І піде вся юрба шукати дитину по горах і долинах, калатаючи в барабани та бамкаючи в гонги.

Я й тепер, бува, думаю собі: «А може, вогник, що я запалив для погоничевого ліхтаря, й досі горить, переходячи з рук у руки?»

Лисичка-посланець

Жили собі в горах разом звірі: мавпа, олень, вовк, лисичка. І мали на всіх один ліхтар. Невеличкий такий, чотирикутний, паперовий. Як поночіє, зберуться довкола та й світять собі.

Але якось увечері побачили звірі, що олії в ліхтарі зовсім не лишилося. Що ж, доведеться комусь іти до села — олію купувати. От тільки кому? Нікому те село не до вподоби. Ще б пак, адже там мисливці з собаками!

Аж тут почулося:

— Пусте, я піду!

То була лисичка. Річ у тому, що лисиці вміють перекидатися на людських дітей. На тому й порішили: послати по олію лисичку. Отак несподівано-негадано всіх виручила!

Перекинулася лисичка дитиною й побігла в село. Щоправда, трохи зашпортувалася, бо личаки до пуття сплести не потрафила. Купила вона без жодних пригод слоїк олії.

А коли простувала назад через капустище, щось напрочуд приємно запахтіло. Принюхалася — а це ж бо щойно куплена олія!

— Скуштую-но крапельку, — сказала саме до себе лисичка і — плям! — лизнула з краєчку слоїка. І справді, як смачно!

Пройшла трохи — закортіло ще.

— Лизну ще трішечки. В мене ж язичок такий маленький, — і плямкнула ще раз.

І ще раз.

Язика лисиці мають і справді невеличкого, тому щоразу злизувалося зовсім трохи. Проте, як лизати раз за разом, то слоїка олії надовго не вистачить. Отож, поки лисичка дісталася в гори, залишився слоїк порожній. Бо олію вона злизола геть усю.

Як побачили олень, вовк і мавпа порожній слоїк, то аж занемовили. Так і просиділи потемки всю ніч. Із однією сумною думкою:

— От халепа! Більше лисицю ні по що не посилатимемо!

Торішнє дерево

Дерево і пташка були задушевні друзі. Пташка невтомно виспівувала на гілках, дерево день у день слухало. Та наближалася зимова студінь, надійшов і час прощатися.

— Бувай! Наступного року ще мені заспіваєш! — сказало дерево.

— Авжеж! Ти тільки дочекайся, — відказала та й полинула на південь.

Настала весна. Сніг у полях і лісах почав танути. Пташка прилетіла до торішнього дерева-друзяки. Але що за пригода? Його не було, стирчав лише пень.

— А куди ж поділося тутешнє дерево? — запитала пташка.

— Зрубали й відтягли в долину, — відповів той.

Пташка майнула туди. Внизу виявилася чимала фабрика. Всередині дзижчало: там пиляли деревину. Пташка присіла на браму:

— Пані брамо, не знаєте часом, що трапилося моєму другові-дереву?

— Дереву, кажеш? Розпустили на тріску, поробили сірники й продали в селі, — рипнула брама.

Пташка подалася в село. В найближчій хаті при гасовій лампі сиділа дівчинка.

— Послухай-но, — щебетнула пташка, — ти чула щось про сірники?

— Так, — кивнула дівчинка. — Оце останній випалили. Бачиш лампу? Ще горить.

Пташка безмовно вп'ялася очима у вогонь. І раптом залилася співом — як торік. Полум'я стріпнулося й утішено замерехтіло.

Пташка затихла й іще довго не відводила очей від лампи. А тоді спурхнула й полетіла світ за очі.

Дві жаби

Прискакали якось на самісіньку серединку поля зелена жаба й жовта жаба.

— Пхе, яка жовта! — вигукнула зелена жаба. — Що за бридкий колір!

— На себе подивися, зелень! — не змовчала жовта жаба. — Гадаєш, ти дуже гарна?

Як уже розмова почалася з такого, добра не жди. Слово за слово, почали жаби битися. Зелена вскочила жовтій на карк. І вирішила, ніби це перемога. Але тут жовта жаба стала загібати лапами й кидати пісок. Довелося зеленій відступати й протирати запорошені очі.

Тут повіяв зимний вітер. І обидві жаби згадали, що скоро зима. А на зиму жаби закопуються в землю, щоб перечекати холоди.

— Як прийде весна, побачимо, чия візьме! — вигукнула зелена жаба й заходилася рити нірку.

— Ловлю на слові! — відрубала жовта й собі почала рити.

Надійшла студена зима. Над землею, де ховалися жаби, загув північний вітер, наніс кучугури.

А потім прийшла весна. Жаби, що спали в нірках, відчували, як земля нагорі теплішає.

Першою прокинулася зелена жаба. Виповзла назовні. Але нікого не побачила, й загукала просто в землю:

— Гей ти, прокидайся, вже весна!

— Та невже? — висунулася з нори жовта жаба.

— Забула торішню битву? — поцікавилася зелена.

— Стривай, стривай! — кумкнула жовта. — Треба спершу позмивати бруд.

Поскакали обидві жаби до ставка митися. Струмки дзюркочуть, вода в ставку піниться, наче газована, бадьорить. Шубовснули жаби туди одна по одній.

Відмилися як слід. Зелена жаба глянула й очі вирячила:

— Слухай, виявляється, жовте не бридке, а гарне!

— Та й твоя зелень теж непогана! — відповіла жовта.

— Тоді й битися нема чого! — гукнули обидві разом.

Що люди, що жаби: як добряче виспатися, то й гумор ліпший.

Король і швець

Одного дня король перебрався жебраком і вирушив сам у місто. Там він побачив невеличку майстерню, де старий швець сумлінно майстрував черевика. Король зайшов у майстерню й поцікавився:

— Гей, старий, тебе як звати?

Старий не знав, що це король.

— Як хочеш у когось чогось дізнатися, питай увічливіше! — кинув він і забив черговий цвяшок.

— Гаразд, як тобі на ім'я, чоловіче? — виправився король.

— Ще раз кажу, хочеш, щоб відповіли, — звертайся поштивіше! — знову непривітно буркнув той, не відриваючись від роботи.

«А й справді, якось воно не так», — подумав король і промовив якомога лагідніше:

— Чоловіче добрий, скажи, як прозиваєшся, коли твоя ласка!

— Магістром прозиваюся, — нарешті відповів старий.

— А скажи-но мені, Магістре, по секрету, чи не думаєш ти, що наш король дурень? — запитав тоді король.

— Не думаю! — відказав Магістр.

— Може, бодай трохи, та дурень? — уточнив король.

— Ні! — відрубав Магістр і заходився прибивати підбор.

— Невже ти не думаєш, що наш король хоча б на стілечки, та дурень? — Король показав на пучці. — Не бійся, я нікому не скажу, — він витяг з кишені золотого годинника й поклав шевцеві на коліно.

— Даси мені, як скажу, ніби наш пан король дурень? — старий перестав стукати й, не відкладаючи молотка, придивився до годинника.

— Еге ж! Тихенько, лише разок — і він твій, — запевнив король, складаючи руки на грудях.

Зненацька старий схопив годинника й швиргонув на долівку:

— А ну, забирайся! Бо вижену копняками! Ич, підступна потвора! Та такого, як наш найясніший король, у цілому світі не знайти! — І замахнувся молотком.

Король вискочив із майстерні. Та так рвучко, що аж приклався лобом до стовпа й набив ґулю. Й навіть не завважив. Бо душа в нього співала без упину однієї: «Які ж чудові в мене піддані! Які чудові піддані!» З тим і повернувся до палацу.

Кульгавий осел

Купив Чжан гарного ослика. Погнав додому, аж бачить — той накульгує.
— Чого це він кульгає? — задумався Чжан, та нічого не придумавши, повів осла до мудреця, який жив неподалік. Той довго оглядав осла, й нарешті мовив:

— Твій осел має межи вухами лисинку з мідяк завбільшки. Від вітру вона мерзне, ось він і кульгає. Надінь йому капелюха, та й по всьому.

«Мудрець сказав — значить, так і є», — заспокоївся Чжан. І змайстрував з овечої вовни круглого капелюха. Натягнув ослові на голову, погнав — а той кульгає!

Розсердився Чжан: надурив мудрець! І знову потяг до нього осла.

— Ти мудруй, та знай міру! Дивись, ось капелюх, як ти казав. А осел кульгає!

Мудрець не розгубився:

— Хіба ж я про такий капелюх казав! Дивись, як ти його натяг, осликові вуха болять.

«І справді», — знітився Чжан. Повернувся додому, прорізав у капелюсі дві дірки, випустив крізь них ослині вуха. Погнав осла — а той кульгає, як кульгав.

Розлютився Чжан, метнувся знов до мудреця.

— Ну що ж ти, — каже той. — Адже тепер осликові вуха мерзнуть!

«Таки мерзнуть», — збентежився Чжан. І прилаштував до капелюха дві довгі торбочки. Тільки осел кульгати від цього менше не став.

— Що ж ти за мудрець! Брехло, ось ти хто! — накинувся Чжан на мудреця мало не з кулаками.

А той йому:

— Гей, не кип'ятися, дурню! Адже так твій бідолашний ослик не чує нічого.

«А й справді», — похнюпився Чжан. Приплентав додому, що робити, не знає. — «Адже якщо прорізати торбинки, щоб осел чув, йому знову вуха мерзнутимуть»...

Думав Чжан десять днів, думав двадцять, аж їсти забув, — нічого не надумав. Вийшов із дому — бачить, селянин іде. Чжан і питає:

— Як зробити, щоб мій осел краще чув?

Той каже:

— Капелюха йому зніми!

— Як же я сам не здогадався! — вигукнув Чжан, стягнув капелюха й жбурнув на землю. А тоді як не крикне ослові просто у вуха:

— Агов, віслуче!

Осел пересмикнув вухами, ніби його залоскотали. Побачив це Чжан і аж гопки заскакав:

— Чує, чує!

Мавпа і самураї

Мандрували якось п'ятеро самураїв і побачили під деревом мавпу.

— А зарубаймо-но цю мавпу!

— Еге ж, зараз я її рубону! Так давно мечем не махав, аж руки сверблять.

— Ні, дай я. В мене меч гостріший.

— Е-е, доки ви мечі повитягаєте, мавпа втече. Ну ж-бо, відійдіть.

— Панове, дозвольте мені!

Придивилися — а мавпа недужа, ледь ворушиться. Що ж, хвору мавпу зарубати — небагато честі. Взяли її самураї з собою. Поки мандрували — мавпа одужала, а самураї до неї звикли.

Ідуть вони степом день, ідуть тиждень, аж харчів не стало. Того й залишилося, що мавпу з'їсти.

— Ану, рубони її як слід! Ти ж, начебто, хотів.

— Сам рубай. У мене меч зазубрився.

— Тоді ти. Тобі ж руки свербіли.

— А зараз черево підвело. Не можу рубати.

І тут ген серед степу показалися хати.

— О, село! Ось де ми поїмо. І мавпу рубати не доведеться.

Так зраділи п'ятеро самураїв, що не треба мавпу вбивати, — навіть просльозилися.

Заєць

Прийшов якимось на ринок торговець із кліткою, а в клітці — заєць. Ходить і гукає:

— Віслючок, кому віслючка!

Навадився тут мужик і думає: «Осел мені б не завадив». Підійшов, зазирнув у клітку:

— А чого такий дрібний?

— Ще маленький.

— Та хіба ж такий виросте до пуття?

— Авжеж, виросте — з комору завбільшки!

— Та не бреш!

— А я й не брешу. Глянь, які вушиська! Певна річ, виросте!

Глянув той — і справді, два вуха, кожне з диню завдовжки. Так і купив, не второпавши, що то заєць.

Прийшов мужик додому та й став майструвати воза для свого осла. Виросте той із комору завбільшки — в маленького возика не запряжеш. Ну, й зробив зі стайню завбільшки.

Ось і віз готовий. От тільки заєць, скільки його не годували, ніяк не росте. Розсердився мужик:

— Скільки можна чекати! Нехай воза тягне, який є, — і запряг зайця.

Сам на воза всівся, гарапником свиснув:

— Ану, пішов!

Тільки заєць не пішов, а всівся й травичку щипає. Гримає мужик на зайця, а той ні з місця.

— От тобі й маєш!

Кричав він на зайця, кричав, аж так стомився, що на возі звалився.

Зміст

Від перекладача.....	3
Червона свічка.....	5
Тягучка	7
Нога.....	9
Ріжок	11
Равликова бентега	13
Вогник	15
Лисичка-посланець	17
Торішнє дерево	19
Дві жаби.....	21
Король і швець	23
Кульгавий осел	25
Мавпа і самураї.....	27
Заєць	29

Ілюстрації
Bing Image Creator